

Проф. др Млађен Шљиванчанин: БАНКА ФИНАНСИЈСКО
ПРЕДУЗЕЋЕ, Универзитет Црне Горе, Економски факултет,
Подгорица 1999, 350 страна

Почетком ове године изашла је из штампе књига "Банка финансијско предузеће" проф. др Млађена Шљиванчанина, у издању Универзитета у Подгорици, Економског факултета и Штамприје "Обод" ДД Цетиње. Појава књиге, поготово добре, увијек је својеврстан културни догађај за средину у којој се појавила, а несумњива корист за оне у чијим рукама ће се наћи, поготово ако је то књига, као што је ова, која се први пут под овим насловом појавила у Црној Гори и која свеобухватно третира банку од њених, временски далеких, прапочетних облика и вишевијеконих трансформација (од трапезара у Старој Грчкој, преко аргентара у Старом Риму, средњег вијека - до данас). Иако је намијењена студентима четврте године Економског факултета као уџбеник за предмет Банкарски менаџмент, ова књига ће, због свог квалитета, добро послужити свима онима који желе да освјеже или надопуне знања из ове области, као и онима који желе да успјешно обављају новчане и финансијске трансакције у свом пословању. Рецензенти су професори Драгиша Ђоковић и др Веселин Вукотић.

Књига "Банка финансијско предузеће" конституисана је од седам дјелова. У Првом дијелу говори се о финансијској структури и банкама (финанси-

јске: појаве, посредници, инструменти и финансијско тржиште); у Другом дијелу нагласак је дат на банку као финансијско предузеће (појаве и развој банака, појам банке и њена улога, банка финансијско предузеће, организациони облици банака и организација рада у банкама); у Трећем дијелу: схватање допунског кредита, настанак корпорације, појава менаџерства, регулативна улога државе, о финансијским иновацијама, информационој технологији и банкарском менаџменту); у Четвртом дијелу говори се о правним аспектима банке (право и банка, банка - акционарско друштво); у Петом: о начелима банкарског пословања (ренџабилност, о сигурности, ликвидности и координацији банкарских начела пословања); у Шестом се говори о врстама банкарског пословања (пасивни, активни, неутрални и сопствени банкарски послови) и у Седмом дијелу ријеч је о пословној успјешности банке (пословне књиге, књиговодство и извјештаји о пословању банке). У овом дијелу аутор упознаје читаоца са могућностима праћења пословне успјешности банке као предузећа и кроз метод коефицијената као индикатора успјешности банке, односно како апликативно доћи до спознаје економског положаја једне банке као предузећа и њеног упоређења са неком другом бан-

ком - у сектору банака.

Кроз овако конципиран садржај књиге, лијепим стилем и стручним језиком, написан на 350 страна, прегледно и концизно - интерпретирана су досадашња сазнања о банци. Уз то, проф. др Млађен Шљиванчанин спада у групу монетарних писаца који банку третирају као: финансијско предузеће у облику акционарског друштва; као дио привреде; да има доста сличности (сличних атрибута) са "обичним" предузећем привредне дјелатности; уз то, да је правни и економски субјект као и предузеће, али и да има и разлика у односу на предузеће. По томе се он разликује од доброг дијела домаћих аутора из ове области, јер кроз књигу афирмише предузетнички приступ банци. Такав приступ је данас важан, јер се тиме напушта, с правом, до сада доминантно мишљење о значају, функцијама и мјесту банке које је банку сматрало као сервис привреде, шалтер централне банке или као мјесто гдје се одобравају и дистрибуирају кредити - о којима је неко већ одлучио ван банке.

Напротив, проф. Шљиванчанин види банку као предузетнички подухват, чији је циљ, при оснивању и у току пословања, оплодња капитала и стварање зараде (профита) њених власника (акционара), као што је то случај и код оснивања привредног предузећа. По томе се, али и по другим особинама, ова књига истиче (садржајно обухвата савремена теоријска знања из банкарства, инструктивна је, и у пракси корисно употребљива). Треба истаћи, да је, до сада, и код нас и у свијету, написано много сличних књига од бројних аутора, али, и поред тога, још нема једне општеприхваћене дефиниције шта је банка. Ово због тога што нема сагласности око тога шта је за дефинисање банке примарно: њено задуживање (узимање) кредита или њено давање (одобравање) кредита, пасивна или активна страна њеног биланса, односно да ли је важније стицање профита или је важнија њена тзв. "опште-

друштвена функција".

Савремена банка, према проф. М. Шљиванчанину, нема никаквих посебних или изведених функција када је у питању циљ оснивања банке, од осталих привредних предузећа, а то је максимизација профита на уложени капитал. Истина, постоје и неке специфичности и разлике могућности по којима банка стиче профит у односу на "обично" предузеће: банка стиче профит по основу камате и провизије, али и по основу ренте; интереса дивиденди; есконта; ломбарда; емисионог и купопродајног курса, као и других облика капитализације. Разлика је у томе што банке привређују са туђим средствима (средствима својих акционара) и за њих стиче профит, док предузеће у материјалној сфери, углавном, остварује профит (зараду) директним улагањима. Банка је, прије свега, посредничко предузеће (мобилено и концентрично разбацана слободна финансијска средства у друштву, најчешће у виду депозита) и врши њихову алокацију (најчешће у виду кредита). Својим трансмисионим механизмима посредује између дефицитних и суфицитних сектора и тако обавља алокацију финансијских ресурса. Банка може ефикасније и ефектније, у односу на индивидуалног инвеститора, да диверзификује структуру имовине (портфолио).

И банка и предузеће се баве прометом роба, с тим што банка промеће специфичну робу - новац (и кредит). И банка и предузеће прерађују и баве се производњом, с тим што банка, преко свог механизма "прерађује" краткорочну "сировину" у производ (кредит). Банка, као и предузеће, производи (креира) нова новчана средства, произвођач је новца. Ова средства банака чине их, више него иједна друга, предузећима посебне врсте, каже проф. М. Шљиванчанин. Међутим, банка је и јавно предузеће, па се преко њеног пословања остварују интереси, не само њених власника и депозитара већ и одређени шири, друштвени интереси

националне економије (помажу динамизирању привредне активности, врше неограничену рочну трансформацију банкарских депозита путем мултипликационог процеса, али, при томе, могу и да јако негативно утичу и изазову непожељне поремећаје у привреди). Због тога су и строжи услови за формирање банака него код "обичног" предузећа. И друштвени надзор је над банкама већи. Па и поред тога, банка је самостално финансијско предузеће. Банка се разликује и од других бројних финансијских посредника као што су: берзе, штедионице, осигуравајућа друштва, пензиони и инвестициони фондови, брокерске и дилерске фирме, клириншке куће, обрачунске организације за платни промет и др., јер се оне не могу бавити краткорочним кредитирањем и мултипликацијом депозита итд.

Не сматра се банком ни онај који, на примјер, као власник капитала исти пласира неком другом предузећу (свој капитал позајми другом предузећу). Само онај који пласира туђа средства другоме у виду кредита и тиме се бави као сталним занимањем - може се назвати банком. Имовина код банке има, и то сваки њен дио, свог власника, адресанта, а код предузећа - онај који њиме управља непосредно или посредно преко менаџера може бити власник

имовине. Друга предузећа могу имати разне организационе облике (орточка и друга друштва), а код банке је то увијек - акционарско друштво, власника новца и капитала (акционара) према износу акција. Она припада власницима, а не оснивачима. Банка је важан извор информација и података. Она повезује домаћа и инострана финансијска тржишта. И банка (и предузеће) има обавезу да своје пословање усклађује са циљевима и задацима опште економске политике земље у којој послује.

Овом књигом проф. др Млађен Шљиванчанин се потврдио као врстан познавалац банке и банкарског пословања, као вриједан и систематичан писац из монетарне области.

Новац и банкарство су по својој природи широка и разнолика подручја. Њихове су природне подлоге економска теорија и политика, текуће банкарске и монетарне институције и политика. Банкарство и новац чине, данас, заједно - једну од најважнијих и најфасцинантнијих тема на подручју економије. Проф. др Млађен Шљиванчанин је ову разубуђену и стручну материју обрадио, примјењујући научни прилаз, на аналитичко-синтетичан начин. Ништа у овој књизи није сувишно, али ни изостављено. С њом се треба дружити.

Драгиша Ђоковић